

**EVALUASI PELAKSANAAN PEMBERIAN OBAT : INTRA VENA DI
RUANG ICU RUMAH SAKIT PKU MUHAMMADIYAH YOGYAKARTA
UNIT II**

TESIS

FIRMAN SETYAWAN

20111030185

**PROGRAM STUDI MANAJEMEN RUMAH SAKIT
PROGRAM PASCASARJANA
UNIVERSITAS MUHAMMADIYAH YOGYAKARTA
2015**

**EVALUASI PELAKSANAAN PEMBERIAN OBAT : INTRA VENA DI
RUANG ICU RUMAH SAKIT PKU MUHAMMADIYAH YOGYAKARTA**

UNIT II

TESIS

Diajukan Guna Memenuhi Sebagian Persyaratan

Untuk Memperoleh Gelar Sarjana Strata 2

Program Studi Manajemen Rumah Sakit

FIRMAN SETYAWAN

20111030185

**PROGRAM PASCASARJANA
UNIVERSITAS MUHAMMADIYAH YOGYAKARTA**

2015

TESIS

**EVALUASI PELAKSANAAN PEMBERIAN OBAT : INTRA VENA
DI RUANG ICU RUMAH SAKIT PKU MUHAMMADIYAH YOGYAKARTA
UNIT II**

Diajukan Oleh
Firman Setiawan
20111030185

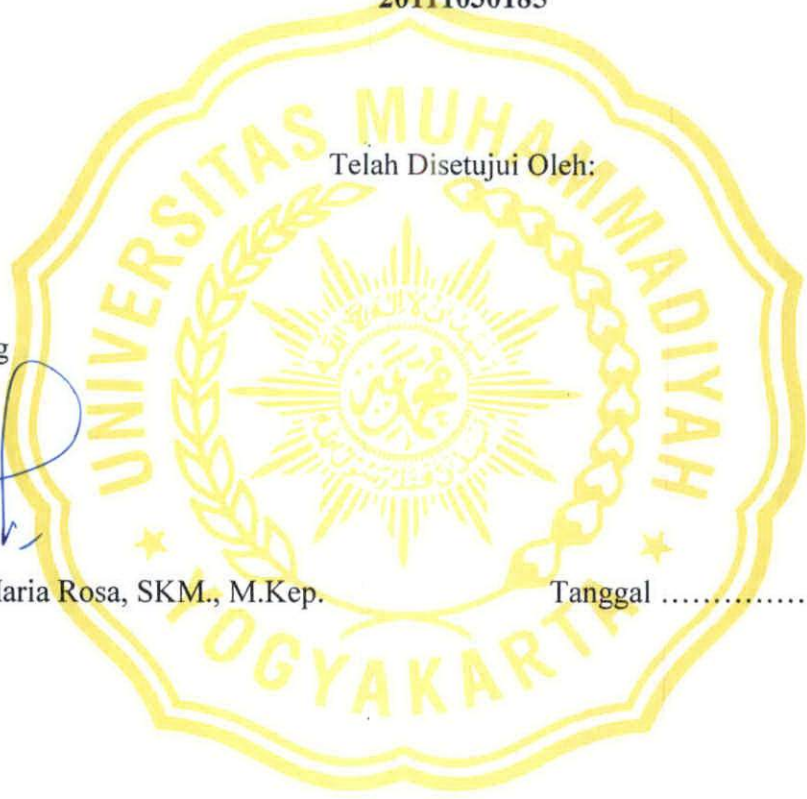
Telah Disetujui Oleh:

Pembimbing

Dr. Elsy Maria Rosa, SKM., M.Kep.

Tanggal

PERNYATAAN

Dengan ini saya menyatakan bahwa tesis ini bukan merupakan hasil plagiat karya orang lain, melainkan hasil karya saya sendiri dan belum pernah diterbitkan oleh pihak manapun. Demikian pernyataan ini saya buat dengan sebenar-benarnya dan apabila dikemudian hari ada yang mengklaim bahwa karya ini adalah milik orang lain dan dibenarkan secara hukum, maka saya bersedia dituntut berdasarkan secara hukum, maka saya bersedia dituntut berdasarkan hukum yang berlaku di Indonesia.

Yogyakarta, 19 September 2015

Yang Membuat Pernyataan

FIRMAN SETYAWAN

20111030185

KATA PENGANTAR

Assalamu'alaikum Wr. Wb.

Alhamdulillahirobbil 'aalamin. Puji syukur penulis panjatkan kehadiran Allah SWT. Berkat rahmat, hidayah, dan inayah-Nya akhirnya penulis dapat menyelesaikan tesis yang berjudul “Evaluasi Pelaksanaan Pemberian Obat: Intra Vena di Ruang ICU Rumah Sakit PKU Muhammadiyah Yogyakarta Unit II” ini dengan baik.

Penulisan tesis ini adalah dalam rangka memenuhi sebagian syarat memperoleh gelar Sarjana Strata 2 pada Proram Studi Manajemen Rumah Sakit Program Pascasarjana Universitas Muhammadiyah Yogyakarta. Penulis menyadari bahwa penulisan tesis ini tidak lepas dari bantuan berbagai pihak.

Penghargaan setinggi-tingginya dan ucapan terimakasih, *Jazakumullohu khoiron katsiron* kami sampaikan kepada :

1. dr. Erwin Santosa, Sp.A., M.Kes. selaku Kaprodi Magister Manajemen Konsentrasi Manajemen Rumah Sakit Universitas Muhammadiyah Yogyakarta, yang telah memberikan kesempatan kepada penulis untuk menyusun tesis ini.
2. Dr. Elsy Maria Rosa, SKM., M. Kep., selaku dosen pembimbing tesis yang telah memberikan bimbingan, arahan, serta kesabarannya sehingga penulis mampu menyelesaikan tesis ini.
3. Direktur dan seluruh karyawan Rumah Sakit PKU Muhammadiyah Yogyakarta Unit II yang telah membantu memberikan informasi sehingga memudahkan penulis dalam menyelesaikan tesis ini.
4. Seluruh dosen dan staf Program Studi Magister Manajemen Rumah Sakit Universitas Muhammadiyah Yogyakarta.
5. Orang tua, keluarga, istri yang selalu memberikan doa, dorongan, dan semangat dalam menyelesaikan studi Magister Manajemen Rumah Sakit di Universitas Muhammadiyah Yogyakarta.

Цивилсанг Улсрууламжуудыг Доглохыг

гэрээний дагуу мөнгөтэйгээр гэрээ Мэргэжлийн Менежмент Клубыг Зөхөж
2. Оронд нь хөрөнгө, тусгай зөвшөөрөл, мөнгө, хөрөнгө, хөрөнгийг
Цивилсанг Улсрууламжуудыг Доглохыг

4. Зөвшөөрөл, хөрөнгийг гэрээ Програм Зөвшөөрлийн Менежмент Клубыг Зөхөж
Бүтэцтэй дагуу мөнгөтэйгээр гэрээ юм.

Цивилсанг Улсрууламжуудыг Доглохыг гэрээний зөвшөөрөл мөнгөтэйгээр

3. Дүрэмтэй дагуу зөвшөөрөл мөнгөтэйгээр Зөхөж Клубыг Улсрууламжуудыг Доглохыг
мөнгө мөнгөтэйгээр гэрээ юм.

гэрээ мөнгөтэйгээр гэрээний зөвшөөрөл мөнгөтэйгээр гэрээний зөвшөөрөл

5. ДЭ БИЭГ МЭНГЭ КЛУБЫГ ЗӨХӨЖ, МЭНГЭ КЛУБЫГ ЗӨХӨЖ, ХӨРӨНГӨ ХӨРӨНГӨ
МӨНГӨ МӨНГӨ ГЭРЭЭНИЙГ ГЭРЭЭНИЙГ

Доглохыг, мөнгө гэрээ мөнгөтэйгээр гэрээний зөвшөөрөл мөнгөтэйгээр

Клубын Мэргэжлийн Менежмент Клубыг Зөхөж Цивилсанг Улсрууламжуудыг

1. ДЭ БИЭГ МЭНГЭ КЛУБЫГ ЗӨХӨЖ, МЭНГЭ КЛУБЫГ ЗӨХӨЖ, ХӨРӨНГӨ ХӨРӨНГӨ
МӨНГӨ МӨНГӨ ГЭРЭЭНИЙГ ГЭРЭЭНИЙГ

Бүтэцтэй дагуу гэрээний зөвшөөрөл мөнгөтэйгээр гэрээний зөвшөөрөл мөнгөтэйгээр
мөнгөтэйгээр гэрээний зөвшөөрөл мөнгөтэйгээр гэрээний зөвшөөрөл мөнгөтэйгээр

Програм Зөвшөөрлийн Менежмент Клубыг Зөхөж Цивилсанг Улсрууламжуудыг Доглохыг
Бүтэцтэй мөнгөтэйгээр гэрээний зөвшөөрөл мөнгөтэйгээр гэрээний зөвшөөрөл мөнгөтэйгээр

Бүтэцтэй гэрээний зөвшөөрөл мөнгөтэйгээр гэрээний зөвшөөрөл мөнгөтэйгээр
гэрээний зөвшөөрөл мөнгөтэйгээр гэрээний зөвшөөрөл мөнгөтэйгээр

Усны гэрээний КЛУБ КЛУБЫГ ЗӨХӨЖ, МЭНГЭ КЛУБЫГ ЗӨХӨЖ, ХӨРӨНГӨ ХӨРӨНГӨ
МӨНГӨ МӨНГӨ ГЭРЭЭНИЙГ ГЭРЭЭНИЙГ

Усны гэрээний КЛУБ КЛУБЫГ ЗӨХӨЖ, МЭНГЭ КЛУБЫГ ЗӨХӨЖ, ХӨРӨНГӨ ХӨРӨНГӨ
МӨНГӨ МӨНГӨ ГЭРЭЭНИЙГ ГЭРЭЭНИЙГ

Усны гэрээний КЛУБ КЛУБЫГ ЗӨХӨЖ, МЭНГЭ КЛУБЫГ ЗӨХӨЖ, ХӨРӨНГӨ ХӨРӨНГӨ
МӨНГӨ МӨНГӨ ГЭРЭЭНИЙГ ГЭРЭЭНИЙГ

КАЛУ БИЭГЭЙЛЭГ

6. Teman-teman seperjuangan Prodi MMR semuanya, terima kasih atas kebersamaannya.
7. Semua pihak yang tidak dapat penulis sebutkan satu persatu yang telah membantu dalam menyelesaikan tesis ini

Penulis menyadari bahwa penelitian dan penyusunan tesis ini masih jauh dari sempurna karena masih banyak kekurangan dan kesalahan yang penulis lakukan. Saran dan kritik yang bersifat membangun dari berbagai pihak sangat penulis harapkan.

Wassalamu'alaikum Wr. Wb.

Yogyakarta, 15 Oktober 2015

Penulis

MOTTO

Sesungguhnya bersama kesukaran itu ada keringanan. Karena itu bila kau sudah selesai (mengerjakan yang lain). Dan berharaplah kepada Tuhanmu.

(Q.S Al Insyirah : 6-8)

Kudedikasikan Karyaku untuk :

Ayah, Ibu, Istriku Tercinta

Guru Besarku

Almamaterku

DAFTAR ISI

DAFTAR JUDUL	i
LEMBAR PERSETUJUAN	ii
LEMBAR PENGESAHAN	iii
PERNYATAAN	iv
KATA PENGANTAR	v
MOTO DAN PERSEMBAHAN	vii
DAFTAR ISI	viii
DAFTAR GAMBAR	x
DAFTAR TABEL	xi
DAFTAR LAMPIRAN	xii
INTISARI	xiii
ABSTRACT	xiv
BAB I PENDAHULUAN	
A. Latar Belakang	1
B. Rumusan Masalah	6
C. Tujuan Penelitian	6
D. Manfaat Penelitian	7
BAB II TINJAUAN PUSTAKA	
A. Telaah pustaka	8
1. Manajemen Pemberian Obat	8
2. Pemberian Obat: Intra Vena	15
3. <i>Medication Safety</i>	27
B. Penelitian Pendahuluan	32
C. Kerangka Teori	33
D. Kerangka Konsep	38
E. Pertanyaan Penelitian.....	39
BAB III METODE PENELITIAN	
A. Jenis dan Rancangan Penelitian	40
B. Waktu dan Tempat Penelitian	40
C. Subjek dan Objek Penelitian	41
D. Populasi, Sampel dan Sampling	41
E. Variabel Penelitian	42
F. Definisi Operasional	42
G. Analisis Data	45
H. Tahapan Penelitian	49
I. Etika Penelitian	49

BAB. IV. HASIL DAN PEMBAHASAN	
A. Hasil Penelitian	51
1. Profil Rumah Sakit PKU Muhammadiyah Yogyakarta Unit II ...	51
2. Pelaksanaan Pemberian Obat Intra Vena Melalui 10 Benar di Ruang ICU Rumah Sakit PKU Muhammadiyah Yogyakarta Unit II	53
3. Kebijakan Pemberian Obat Intra Vena Melalui 10 Benar di Ruang ICU Rumah Sakit PKU Muhammadiyah Yogyakarta Unit II	72
4. Masalah Dalam Pemberian Obat Intra Vena di Ruang ICU Rumah Sakit PKU Muhammadiyah Yogyakarta Unit II	76
B. Pembahasan	77
1. Pelaksanaan Pemberian Obat Intra Vena Melalui 10 Benar di Ruang ICU Rumah Sakit PKU Muhammadiyah Yogyakarta Unit II	77
2. Kebijakan Pemberian Obat Intra Vena Melalui 10 Benar di Ruang ICU Rumah Sakit PKU Muhammadiyah Yogyakarta Unit II	82
3. Masalah dalam Pemberian Obat Intra Vena di Ruang ICU Rumah Sakit PKU Muhammadiyah Yogyakarta Unit II	83
4. Rekomendasi untuk Mengatasi Masalah dalam Pemberian Obat Intra Vena di Ruang ICU Rumah Sakit PKU Muhammadiyah Yogyakarta Unit II	84
 BAB. V. SIMPULAN, SARAN DAN TINDAK LANJUT	
A. Simpulan	86
B. Saran	87
 DAFTAR PUSTAKA	89

DAFTAR GAMBAR

Gambar 2.1	Kerangka Konsep Penelitian	38
Gambar 4.1	Hasil Observasi Cara Kerja	56

DAFTAR TABEL

Tabel 3.1	Sampling Penelitian	42
Tabel 4.1	Hasil Observasi Pelaksanaan Pemberian Obat Intra Vena Tahap Persiapan Alat dan Bahan	54
Tabel 4.2	Hasil Observasi Pelaksanaan Pemberian Obat Intra Vena Tahap Prosedur Kerja Fase Orientasi	54
Tabel 4.3	Hasil Observasi Pelaksanaan Pemberian Obat Intra Vena Tahap Prosedur Kerja pada Persiapan Alat Fase Kerja	55
Tabel 4.4	Hasil Observasi Pelaksanaan Pemberian Obat Intra Vena Tahap Prosedur Kerja Fase Terminasi	56
Tabel 4.5	Hasil Wawancara Benar Klien	58
Tabel 4.6	Hasil Wawancara Benar Obat	59
Tabel 4.7	Hasil Wawancara Benar Dosis	61
Tabel 4.8	Hasil Wawancara Benar Rute	62
Tabel 4.9	Hasil Wawancara Benar Waktu	64
Tabel 4.10	Hasil Wawancara Benar Dokumentasi	65
Tabel 4.11	Hasil Wawancara Benar Pendidikan Kesehatan Perihal Medikasi Klien	67
Tabel 4.12	Hasil Wawancara Hak Klien Untuk Menolak	68
Tabel 4.13	Hasil Wawancara Benar Pengkajian	70
Tabel 4.14	Hasil Wawancara Benar Evaluasi	71

DAFTAR LAMPIRAN

Lampiran 1	Standar Prosedur Operasional “Memeberi Injeksi Intra Vena Melalui Infus”	92
Lampiran 2	Standar Prosedur Operasional “Memeberi Injeksi Intra Vena”	93
Lampiran 3	Ijin Studi Pendahuluan	94
Lampiran 4	Pedoman Wawancara	95
Lampiran 4	Lampiran Transkrip Wawancara	96

**HALAMAN PERNYATAAN PERSETUJUAN PUBLIKASI
TUGAS AKHIR UNTUK KEPENTINGAN AKADEMIS**

Sebagai sivitas akademik Universitas Muhammadiyah Yogyakarta, saya yang bertanda tangan di bawah ini :

Nama : Firman Setyawan
NIM : 20111030185
Program Studi : Magister Manajemen Konsentrasi Manajemen Rumah Sakit
Jenis Karya : Tesis

Demi pengembangan ilmu pengetahuan, menyetujui untuk memberikan kepada Universitas Muhammadiyah Yogyakarta **Hak Bebas Royalti Noneksklusif (Non-exclusive Royalty-Free Right)** atas karya ilmiah saya yang berjudul :

**EVALUASI PELAKSANAAN PEMBERIAN OBAT : INTRA VENA DI
RUANG ICU RUMAH SAKIT PKU MUHAMMADIYAH YOGYAKARTA
UNIT II**

Beserta perangkat yang ada (jika diperlukan). Dengan Hak Bebas Royalti Noneksklusif ini Universitas Muhammadiyah Yogyakarta berhak menyimpan, mengalihmedia/ formatkan, mengelola dalam bentuk pangkalan data (database), merawat, dan mempublikasikan tugas akhir saya selama tetap mencantumkan nama saya (dengan atau tanpa nama Pembimbing Tesis) sebagai penulis/ pencipta dan sebagai pemilik Hak Cipta.

Demikian pernyataan ini saya buat dengan sebenarnya.

Dibuat di : Yogyakarta
Pada tanggal : 19 September 2015

Yang Menyatakan

(FIRMAN SETYAWAN)